

Δίκη Λουντέμη:

Ο έξευτελισμός του προέδρου και η συγκλονιστική κατάθεση Βάρναλη.

1956. Ο λογοτέχνης Μενέλαος Λουντέμης έχοντας ήδη περάσει όχτώ χρόνια στην εξορία για τις άριστερές του ιδέες, μεταφέρεται στην Αθήνα για να δικαστεί – με την κατηγορία της έσχάτης προδοσίας – για το βιβλίο του «Βουρκωμένες μέρες», και συγκεκριμένα για το διήγημα «Οί λύκοι άνεβαίνουν στον ουρανό». Η δίκη είναι πολύ σημαντική καθώς εκείνο που προσπαθεί να χειραγωγηθεί στη συγκεκριμένη δίκη είναι το πνεύμα.

Αφού διαβάστηκε το κατηγορητήριο, ο Λουντέμης έρωτώμενος από τον πρόεδρο περι της ένοχής του απάντησε:

«Ναί, είμαι ένοχος. Όχι όμως γι' αυτά που έγραψα, αλλά γι' αυτά που δέν έγραψα και άκριβώς γιατί δέν τ' έγραψα. Κατηγορούμαι ότι έγραψα για τους άπλους ανθρώπους, για τους ανθρώπους του μόχθου, για τους φτωχούς. Μά για ποιους έπρεπε να γράψω; Έγώ αυτούς γνώρισα, αυτούς αγάπησα, μαζί τους μοιράστηκα και τις χαρές και τις πίκρες μου. Δίπλα τους γέυτηκα κι εγώ την πίκρα της έκμετάλλευσης και της κοινωνικής άδικίας και ήταν οί μόνοι που μου συμπαραστάθηκαν. Γι' αυτό και αισθάνομαι φταίχτης που δέν έγραψα όσα έπρεπε να γράψω γι' αυτούς».

Στή συνέχεια κατέθεσαν πολλοί μάρτυρες κατηγορίας και υπεράσπισης. Αξίζει να σταθούμε σε δύο περιπτώσεις, έναν μάρτυρα κατηγορίας, τον άστυνόμο της γενικής ασφάλειας Καραχάλιο και έναν υπεράσπισης, τον ποιητή Κώστα Βάρναλη.

Στή εξέταση του μάρτυρα Καραχάλιου, ο Θεοτοκάτος (συνήγορος του Λουντέμη) πήρε άπ' το τραπέζι ένα πανόδετο βιβλίο με γαλάζια ξεθωριασμένα έξώφυλλα, τ' άνοιξε και άρχισε να άπαγγέλει, καθαρά και βροντόφωνα για να μπορουν να τον παρακολουθουν όλοι:

«Έγώ είμαι ο γκρεμιστής

Γιατί εγώ είμαι κι ο χτίστης

Ο διαλεχτός της άρνησης

Κι ο άκριβογιός της πίστης.

Και θέλει και τ'ο γκρέμισμα

Νου και καρδιά και χέρι.

Στου μίσους τ'ά μεσάνυχτα

Τρέμει ενός πόθου άστέρι.

Κι αν είμαι της νυχτιάς βλαστός,

Τοῦ χαλασμοῦ πατέρας,

Πάντα κοιτάζω πρὸς τὸ φῶς

Τὸ ἀπόμαυρο τῆς μέρας.

Ἐγὼ ὁ σεισμὸς ὁ ἀλύπητος,

Ἐγὼ κι ὁ ἀνοιχτομάτης

Τοῦ μακρεμένου ἀγναντευτῆς

Κι ὁ κλέφτης κι ὁ ἀπελάτης

Καὶ μὲ τὸ καριοφύλλι μου

Καὶ μὲ τὸ ἀπελατίκι

Τὴν πολιτεία τὴν κάνω ἐρμιά,

Γῆ χέρσα τὸ χωράφι».

Ἐδῶ ὁ Θεοτοκάτος σταμάτησε, στράφηκε πρὸς τὸ μάρτυρα καὶ εἶπε:

«Περιμένω ν' ἀκούσω τὴ γνώμη σας γι' αὐτὸ τὸ κείμενο κύριε μάρτυς».

Ὁ Καραχάλιος ὅμως σιωποῦσε. Ὑστερ' ἀπὸ λίγο εἶπε:

«Δὲν μπορῶ νὰ ἐκφράσω γνώμη μόνο ἀπὸ ἓνα ἀπόσπασμα».

«Τότε παρακαλῶ τὸν πρόεδρο νὰ μοῦ ἐπιτρέψει νὰ συνεχίσω», εἶπε ὁ Θεοτοκάτος.

«Κάλλιο φυτρῶστε ἀγραγκαθιές

Καὶ κάλλιο οὐρλιάστε, λύκοι,

Κάλλιο φουσκῶστε ποταμοί,

Καὶ κάλλιο ἀνοιχτε , τάφοι,

Καὶ , δυναμίτη, βρόντηξε

Καὶ σιγοστάλαξε αἷμα

Παρὰ σὲ πύργους ἄρχοντας

Καὶ σὲ ναοὺς τὸ ψέμα.

Τῶν πρωτογέννητων καιρῶν

Ἡ πλάση μὲ τ' ἀγρίμια

Ξανάρχεται. Καλῶς νᾶρθη.

Γκρεμίζω τὴν ἀσχήμια...»

Σταμάτησε πάλι ὁ συνήγορος καὶ ξαναρώτησε τὸ μάρτυρα:

«Μήπως τώρα κύριε μάρτυς, σχηματίσατε γνώμη;»

Ἀντὶ γιὰ ἀπάντηση ὁ μάρτυρας ρώτησε:

«Τίνος εἶναι αὐτὸ τὸ βιβλίο;»

«Γιατί, κύριε μάρτυς, σᾶς ἐνδιαφέρει;»

«Ναί, μὲ ἐνδιαφέρει».

«Γιατί σας ἐνδιαφέρει; Ἐσεῖς εἶπατε προηγουμένως ὅτι γιὰ νὰ σχηματίσετε ἄποψη γιὰ κάποιο ἔργο δὲν σᾶς ἐνδιαφέρει ὁ συγγραφέας ἀλλὰ τὸ περιεχόμενο καὶ μόνο αὐτό».

«Μὰ ξέρετε, κύριε συνήγορε... Ὅταν γνωρίζουμε τὸ συγγραφέα μπορούμε νὰ καταλάβουμε καλύτερα τί λέει. Λοιπὸν πέστε μου, σᾶς παρακαλῶ, τίνος εἶναι γιὰ νὰ μπορέσω νὰ κρίνω καὶ νὰ ἐκφέρω γνώμη».

«Δὲν θὰ σᾶς τὸν πῶ, γιατί αὐτὸ ἀντιβαίνει στὴ συμφωνία ποὺ κάναμε πρὶν λίγο. Κι ὕστερα ἔσεῖς μόνος σας εἶπατε ὅτι κρίνετε ἀντικειμενικὰ ἓνα λογοτεχνικὸ ἔργο. Τὸ κρίνετε ἀπ' τὸ περιεχόμενο κι ὄχι ἀπὸ τὸ συγγραφέα του».

Ἐδῶ ἐπενέβη ὁ εἰσαγγελέας :

«Τέλος πάντων, κύριε συνήγορε, θὰ μᾶς τὸν πείτε καμιὰ φορὰ αὐτὸν τὸ συγγραφέα τοῦ κειμένου;»

Ὁ Πρόεδρος Φαρμάκης, ποὺ εἶχε χάσει φαίνεται τὴν ὑπομονή του, γύρισε πρὸς τὸν εἰσαγγελέα καὶ τοῦ εἶπε:

«Ἀφήστε, κύριε εἰσαγγελέα. Κάποιος τοῦ ἴδιου φυράματος μὲ τὸ Λουντέμη θὰ εἶναι κι αὐτός».

Ὁ Θεοτοκάτος ἤρεμος ἄνοιξε τὸ βιβλίο γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ διάβασμα. Βλέποντάς τον ὁ πρόεδρος τινάχτηκε πάνω σὰν νὰ τὸν σούβλισαν μὲ πυρωμένα σουβλιὰ καὶ εἶπε οὐρλιάζοντας:

«Κύριε συνήγορε, δὲν σᾶς ἐπιτρέπω νὰ συνεχίσετε. Δὲν σᾶς ἐπιτρέπω νὰ διαβάσετε ἐνώπιόν μας τέτοια κείμενα. Αὐτὸ ποὺ διαβάσατε δὲν εἶναι ποίημα, εἶναι λίβελλος ἐναντίον τοῦ ἔθνους, εἶναι ἓνα κείμενο ἀντεθνικόν, ποὺ πρέπει νὰ κατασχεθεῖ καὶ νὰ καταστραφεῖ ἀμέσως, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τὸ γράψε, ἂν δὲν ἔχει καταδικαστεῖ μέχρι τώρα, πρέπει νὰ καθίσει στὸ ἐδώλιο μαζί μὲ τὸν πελάτη σου, νὰ καταδικαστεῖ γιὰ ἐσχάτη προδοσία καὶ νὰ κρεμαστεῖ... Αὐτὸς δὲν εἶναι Ἕλληνας, εἶναι προδότης, ἐχθρὸς τῆς πατρίδας...» εἶπε ὁ πρόεδρος καὶ κάθισε. Ἔτρεμε ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

«Κύριε πρόεδρε», εἶπε τότε ὁ Θεοτοκάτος, «ὁμολογῶ πῶς τέτοιο λαβράκι δὲν τὸ περίμενα στὰ δίχτυα μου. Ἐγὼ ἀλλοῦ ψάρευα», συμπλήρωσε, δείχνοντας τὸν μάρτυρα κατηγορίας.

«Τὸ ποίημα ποὺ ἀπήγγειλα πρὶν λίγο ἐνώπιόν σας καὶ ποὺ ἐσεῖς τὸ χαρακτηρίσατε λίβελλον ἐναντίον τοῦ ἔθνους, ἀντεθνικὸν κλπ. κλπ. εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ γνωστὸ ποίημα “Ὁ ἐκδικητῆς”, ποὺ κυκλοφορεῖ σήμερα στὴν Ἑλλάδα ἐλεύθερα καὶ διαβάζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἕλληνες. Ἐκεῖνος ποὺ τὸγραψε καὶ ποὺ, κατὰ τὴ γνώμη σας, πρέπει νὰ δικαστεῖ γιὰ προδοσία, δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν ἐθνικὸ μας ποιητὴ, τὸν Κωστὴ Παλαμά, τὸν ὁποῖον ὅλο τὸ ἔθνος τὸν διαβάζει, τὸν ἀγαπᾷ καὶ τὸν τιμᾷ. Ναί, ὁ Κωστὴς Παλαμάς, κύριε πρόεδρε. Καὶ γιὰ νὰ πεισθεῖτε καταθέτω τὸ βιβλίον μὲ τὰ γκρίζα ἐξώφυλλα λέγοντας: “Ὅσο προδότης εἶναι, κύριε πρόεδρε, ὁ ἐθνικὸς μας ποιητῆς, ἄλλο τόσο εἶναι προδότης κι ὁ Λουντέμης, ποὺ ἔγραψε τὸ βιβλίον “Βουρκομένες μέρες” καὶ γιὰ τὸ ὁποῖο τόσο λυσσαλέα διώκεται».

Τὸ ἀκροατήριον ξέσπασε σὲ χειροκροτήματα. Ὁ πρόεδρος αἰφνιδιάστηκε, τᾶχασε. Δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει. Καὶ γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ δύσκολη θέση, χτύπησε τὸ κουδοῦνι ἀμήχανα καὶ διέκοψε τὴ συνεδρίαση λέγοντας:

«Ἄνθρωποι εἴμαστε κι ἐμεῖς, δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ξέρομε ὅλα».

Ἡ κατάθεση Βάρναλη.

(Ἡ συγκλονιστικὴ κατάθεση τοῦ Κ. Βάρναλη, τὴν ὁποία ἀφηγεῖται ὁ ἴδιος ὁ Λουντέμης στὸ βιβλίον του “Ὁ Κονταρομάχος”)

Ἀνάμεσα στοὺς ὑπερασπιστὰς τοῦ Λουντέμη ἦταν κι ὁ Βάρναλης, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε κὰν τὴν ὑπομονὴ νὰ περιμένει νὰ τὸν εἰδοποιήσουν. Μόλις πληροφορήθηκε γιὰ τὴ δίκη ἀπὸ τὶς ἐφημερίδες, ντύθηκε τὰ γιορτινά του καὶ πῆγε μόνος του. Δὲ λογάριασε οὔτε γηρατειά, οὔτε φόβο, οὔτε κρῦο. Διέσχισε τὰ πυκνὰ στίφη τῶν πραιτοριανῶν (ποῦχανε κυκλώσει ὀλόκληρο τὸ τετράγωνον) καὶ μπῆκε στὴν αἴθουσα.

«Κωνσταντῖνος Βάρναλης!», φώναξε ὁ κλητῆρας. Ὁ Βάρναλης τὸν κοιτοῦσε μὲ χλευαστικὴ ἀπάθεια.

«Δάσκαλε... Ἐσένα φωνάζουν... τοῦ εἶπαν.

«Ἐμένα; Τότε τί “Κωνσταντῖνος” λέει αὐτὸς ὁ... ἄντε ἄς μὴν τὸ πῶ».

«Περάστε κ. Βάρναλη», τοῦ εἶπε ὁ Εἰσαγγελέας Κατεβαίνης, ποὺ ἔκανε τὸν διανοούμενον.

Ὁ Βάρναλης πλησίασε κάτω ἀπ’ τὴν ἔδρα μὲ τὸ χέρι στ’ ἀφτί. Ὁ Πρόεδρος ρώτησε:

«Πιὸ δυνατά!» φώναξε ὁ Βάρναλης.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: «Ἐστω. Εἶναι ἔνοχος ὁ κατηγορούμενος;»

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: (Μὲ ἔμφαση): «Ἐνοχος; Ὁχι! Γιὰ νᾶναι ἔνοχος ἓνας συγγραφέας πρέπει νὰ δίνει ἀρνητικὰς ἀπαντήσεις στὶς τρεῖς παρακάτω ἐρωτήσεις:

Πρῶτον: Ζώντας σὲ μία κοινωνία ἀδικίας μὲ ποιὸν θὰ πάει; Μὲ τοὺς ἀδικητὰς ἢ μὲ τοὺς ἀδικημένους;

Δεύτερο: Ἄν ὁ λαὸς πέσει στὰ δεσμὰ τῆς τυραννίας μὲ ποιὸς θὰ συνταχθεῖ; Μὲ τὸν τυραγνισμένο ἢ μὲ τὸν τύραννο;

Καὶ τρίτο καὶ τελευταῖο: Ἄν ἡ Πατρίδα πάει σ' ἐθνικὴ σκλαβιά ποιὸς θὰ βοηθήσει; Τοὺς κατακτητὲς ἢ τοὺς κατακτημένους; Δηλαδή μὲ τοὺς κιοτήδες θὰ πάει ἢ μὲ τὰ παλικάρια;

Γνωρίζω τὸν κατηγορούμενο ἀπὸ ἔφηβο. Τὸν γνωρίζω σὰν συγγραφέα, καὶ σὰν Ἕλληνα. Καὶ σὰς δηλώνω κατηγορηματικά: **Καὶ στὶς τρεῖς ἐρωτήσεις ὁ κατηγορούμενος ἔδωσε αὐτὲς τὶς ἀπαντήσεις. Δὲν εἶναι ἔνοχος».**

[...] ΣΥΝΕΔΡΟΣ: «Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὑπὸ κατηγορίαν κείμενά του, καὶ συγκεκριμένα εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον "Οἱ λύκοι ἀνεβαίνουν στὸν οὐρανό"»...

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: «Ε;»

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: «Ὁ συγγραφεὺς – διὰ νὰ σώσει τὴν τρυφερὰν Εἰρηνούλαν ἀπὸ τὴν βουλιμίαν τῶν ἀφεντικῶν της – τὴν παραδίδει εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἐργατῶν».

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: «Καλὰ κάνει».

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: «**Δὲ θὰ μπορούσε, ἔξαφνα, νὰ τὴν παραδώσει εἰς χεῖρας ἐκείνων οἵτινες εἶναι ἐντεταλμένοι γιὰ τὴν φρούρησιν τῆς τιμῆς τῶν...**»

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: «**Ποιονῶν. Τῶν χωροφυλάκων;**»

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: «Βεβαίως».

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: «**Ὅχι! Θὰ τὴν πουλοῦσαν στὸ μπουρδέλο.**»

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: «Κύριε Βάρναλη...»

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: «Τὴ γνώμη μου δὲ ζητήσατε; Τὴ γνώμη μου εἶπα. Ξέρω, ἐσεῖς ἔχετε ἄλλην γνώμη. Ἀλλὰ δὲν εἶσθ' ἐσεῖς ὁ μάρτυρας».

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (διακόπτει): «Κύριε Βάρναλη, πιστεύετε πῶς ὁ κατηγορούμενος συμφωνεῖ μὲ αὐτὸ τὸ εἶδος ὑπεράσπισης ποὺ τοῦ ἔκάνετε;»

ΒΑΡΝΑΛΗΣ: «Ρωτήστε τὸν ἐσεῖς. **Ἄν συμφωνεῖ μαζί σας, τότε ἐγὼ φεύγω.**»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: «Τίποτε ἄλλο κ. Βάρναλη. Μπορεῖτε ν' ἀποσυρθεῖτε».

ΒΑΡΝΑΛΗΣ (δυνατά): «Κοιτάξτε μὴ τύχει καὶ τὸν ἀθώωσετε "λόγω ἀμφιβολιῶν"! **Ἄν οἱ Νόμοι σας καταδικάζουν αὐτὲς τὶς ἀρετὲς, καταδικάστε τον! Δὲν ἔχει κανένα ἐλαφρυντικό. Κανένα! Σὰς τὸ λέω ἐγώ!**»

Ἡ ἀπολογία.

Τέλος ὁ Λουντέμης κλήθηκε νὰ ἀπολογηθεῖ καὶ νὰ κάνει μιὰ ἀναδρομὴ στὴ ζωὴ του. Μαζὶ μὲ τὸ δράμα τὸ δικό του ὁ συγγραφέας περιέγραψε καὶ τὸ δράμα ἑνὸς ὀλόκληρου λαοῦ. Ὃταν ἔφτασε νὰ περιγράψει τὸ δράμα τοῦ παιδιοῦ του, τὸν καιρὸ ποῦ ὁ ἴδιος βρισκόταν στὴ Μακρόνησο, ὁ πρόεδρος παρατήρησε:

«Ἀπορῶ ... πῶς δὲν ὑπογράψατε μιὰ δήλωση, γιὰ νὰ σώσετε ἀπὸ τὴ δοκιμασία ἐσᾶς καὶ τὸ παιδί σας;».

Καὶ ὁ Λουντέμης ἀπάντησε:

«Χρειάστηκαν ἑκατομμύρια χρόνια γιὰ νὰ σταθεῖ ὁ ἄνθρωπος στὰ δύο του πόδια. Δὲν θὰ τὸν γυρίσω πάλι πίσω, στὰ τέσσερα, ἐγώ!»

Γιὰ τὴν ἱστορία, ὁ Λουντέμης καταδικάστηκε σὲ ἀπαγόρευση κυκλοφορίας τῶν βιβλίων του. Μετὰ τὴ δίκη αὐτοεξορίστηκε στὸ Βουκουρέστι, ἐνῶ ἡ στρατιωτικὴ **δικτατορία** τοῦ ἀφαίρεσε τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια. Ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1976 καὶ πέθανε τὸ 1977.

(ΠΗΓΗ: foroline.gr)

Υ.Γ.: Ὁ ἔχων ὄμμαθ' ὄρᾶν ὄράτω καὶ ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω καὶ νόον νοεῖν νοεῖτω...